

ЛІЖНЕВІК - REVUE HEBDOMADAIRE - ТРИДЕНЦЬ
UKRAINIENNE

Число 39 (589) Рік вид. XIII. 10 жовтня 1937 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 10 жовтня 1937 року

З питань, які стояли на черзі дня останньої XVIII Асамблеї Ліги Націй, що оце допіру закінчилася, одне уявляє для нас безпосередній інтерес: проблема політичних збігців. Справа ходила про продовження діяльності заснованих при Лізі Націй органів, що мали на меті правну й матеріальну допомогу політичним збігцям і що їх ліквідацію передбачено було на 31 грудня 1938 року.

Повідомлення що-денної преси і меморіал Головної Еміграційної Ради, який зазначав українську позицію в цій справі і який надруковано нижче, подають суть справи і її перебіг.

Питання в основі своїй чисто гуманітарне набрало на женевському ґрунті виразного характеру політичного, і саме через становище совітів, які за всяку ціну намагалися припинити допомогову акцію так зв. Офісу Нансена, що опікується політичними збігцями з колишньої Росії, України, Грузії та інших земель, що заходяться тепер під совітською владою, та поставити на те місце організм, який мав би на оці лише інтереси близьких червоному серцю втікачів з Іспанії, Німеччини та Італії.

Не зважаючи на всі заходи московських представників, в комісії, якій було доручено розглянути ту справу, вони зісталися в бітнєкучій самотності. Але резолюція комісії, що зберегала її надати допомогу біженцям, перейшла на порядок денний Асамблеї Ліги Націй, а тут для ухвали потрібна одноголосність. Московські представники заявили своє veto, і справу було одрочено: Раді

Ліги Націй доручено перед асамблеєю 1938 року виробити план міжнародної допомоги збігцям.

Отже Москва має цього разу «перемогу». Але не знати, чи є з чого їй радіти і чи справді та «перемога» являється реваншем за її поразки в Ніоні і в питанні про місце в Раді Ліги Націй для Іспанії.

Адже за продовження допомоги були всі: проти одна Москва. І ця протилежність одного всім в питанні ясному, навіть найгарячішим прихильникам совітів виявляє, що тому потворному організмові, який зветься ССРСР, не по дорозі з державами, заснованими на ґрунті права, що йому не повинно бути місця в колі цивілізованих націй і що Ліга Націй допустилася смертельного гріху, прийнявши до себе совітський союз, саме існування якого являється запереченням тих принципів, що їх покладено в основу женецької установаи.

Хіба не розуміють московські люди, що своєю позицією в біженецькій справі і своєю «перемогою» вони перед усім світом розписуються в одному: могутній ССРСР, що так пишається своєю непереможною армією, простісінько боїться, панічно боїться — еміґрації?

І має рацію.

ЧЕРГОВІ ЗАВДАННЯ УКРАїнСЬКОГО ТОВАРИСТВА ПРИХИЛЬНИКІВ ЛІГИ НАЦІЙ

Світова війна закінчилася великим мировим акордом: організацією Ліги Націй, що мала стати запорукою миру й ладу цілого світу та залагоджувати всі непорозуміння між державами мирним шляхом на засадах справедливости. Згідно з пактом Ліги Націй до неї можуть належати тільки держави, представлені урядами. Та щоб ідея Ліги Націй, ідея мирної співпраці народів здобула собі душу й сумління народів, яких уряди творять Лігу Націй, створено негайно по всіх державах товариства прихильників Ліги Націй — громадські організації, що згодом утворили, на взір Ліги Націй, міжнародню Унію Прихильників Ліги Націй, себ-то лігу громадянств усіх народів, що співчують Женеві. Ось та міжнародня Унія Прихильників Ліги Націй мала творити громадську опінію, стати корінням для Женевського Дерева світового миру й ладу.

Всім відомо, що Уряд УНР подав негайно по уконституованні Ліги Націй, року 1920, прохання про вступ до Ліги Націй, але розгляд справи було відложено. Цей правний стан триває до сьогодні.

Проте громадську українську організацію — Товариство Прихильників Ліги Націй, яку наше громадянство негайно створило на взір товариств інших народів, прийнято до складу міжнародної Унії і від того часу форум конгресів тієї Унії був однією з важних трибун оборони української справи.

Всілякі часи — більше чи менше оживленої праці — переживало Українське Товариство Прихильників Ліги Націй, і тут з подякою треба згадати пам'ять Павла Чижевського, який, тяжко хворий, до останнього часу життя свого заступав наше Товариство на конгресах; а був навіть час, коли воно майже завмерло, бо на конгресах з'являлися часто делегати без знання чужих мов та міжнародніх звичаїв. Помітне оживлення починається з головуванням професора Яковлєва.

Досвід останніх років показав, що Унія в цілості була і є відповідним полем для української політичної праці. Бо-ж треба взяти на увагу всі користі для нашої справи, які дає наша співпраця з Унією. А саме: на конгреси, які відбуваються по різних столицях, з'їзджаються всі визначні політичні діячі, багатько делегацій на конгреси — це просто півофіційні делегації урядів, далі, на ті конгреси висилає своїх представників і вся міжнародня преса, що уважно прислухається дискусіям, які у всій пресі мають згодом широкий відгомін. Всі звіти праць Унії перепрацьовує секретаріят Ліги Націй в Женеві, уважно прислухаючися до тієї громадської opinii. Таким чином протягом довгих 16 років Українське Товариство Прихильників Ліги Націй досягнуло те, що ім'я України не зникло з по-між вільних народів Європи, що у всіх списках держав на конгресах можна було знайти завжди і Україну, що на саях конгресу завжди й українська делегація, нарівні з усіма іншими державними народами, мала свій стіл з великим написом «Україна»!

Під головуванням професора Олександра Шульгина Українське Товариство Прихильників Ліги Націй поширило свою працю на конгресах ставленням ріжних внесків, провело кілька разів резолюції проти окупації України, брало участь в обороні наших меншостей, зорганізувало в Унії окрему комісію для Сходу Європи під головуванням італійського сенатора Джаніні, в якій боронило весь «прометеївський» фронт і зокрема актуалізувало українську справу. Крім того, Товариство видало цілий ряд брошур: фототипію документу Ліги Націй з проханням вступу уряду Української Народньої Республіки до Ліги Націй, лорда Дікенсона — «Меншості», Договір Ліги Націй з передмовою Президента Андрія Лівіцького, брошуру про міжнародню організацію праці, брошуру Олександра Шульгина про справу самостійности України.

Найважливішою частиною діяльності були конгресові виступи української делегації, промови по комісіях і пленумах конгресів та рад Унії, при чому розподіл був, здебільшого, той, що промови французькою мовою виголошував голова проф. Шульгин, а промови англійською і німецькою мовами секретар проф. Роман Смаль-Стоцький. На тих конгресах вив'язалася й вузька співпраця українців із Грузинським Товариством Прихильників Ліги Націй, яка посилила весь протимосковський прометеївський фронт.

Літа йдуть і часи міняються. Зоря Ліги Націй не світить вже так ясно, як колись. Японія й Німеччина з Ліги Націй виступили. Італія сторониться, — а нашого ворога ССРСР західні демократичні держави впровадили до Ліги Націй... Все це відбилося на Унії Прихильників Ліги Націй, але не захитало її існування й вона готується до наступного конгресу у 1938 року в Копенгаві.

І саме на цей конгрес треба українському громадянству звернути вже тепер пильну увагу й зрозуміти, що там розглядатимуться справи, що мають для нас загально-національну вагу.

З певністю українська делегація поїде на цей раз в повному, найбільше репрезентативному складі, з головою на чолі. Певне тако-ж, що Товариство Прихильників Ліги Націй напружить усі сили, щоб оборонити, відповідно представити й спопуляризувати визвольну боротьбу України.

Але українське громадянство із свого боку мусить зрозуміти, що вся відповідальність за оборону української справи лежить не тільки на управі Українського Товариства Прихильників Ліги Націй, а й на ньому самому і що тако-ж і українському громадянству треба виявити як найбільшу енергію в тій справі, — особливо тепер, коли на Заході й на Сході гремлять уже гармати.

Тому поділім ясно завдання Товариства й завдання громадянства.

Товариству треба:

а) безумовно підхопити думку М.Данька («Тризуб», 22 серпня с. р.) та видати брошурою прегарну статтю Бріке: Поневолені Нації та Ліга Націй;

б) треба спеціальними меморіялами висвітлити теперішній стан української справи, а передовсім освітлити набуті права Українського Товариства Прихильників Ліги Націй до рівноправності в Унії;

в) треба викладами понав'язувати, підчас біжучого політичного сезону, контакти з окремими товариствами Прихильників Ліги Націй, особливо з тими, що бажають почути виклади про українську справу. Зокрема треба звернути увагу на французькі організації. Бельгійське Товариство, як на братиславському конгресі показалося, становища неприхильного нам сенатора Релена не поділяє, його генеральний секретар адвокат Генрі

Соснаух звернувся до українського делегата з проханням про виклад. Далі і в Чехії, і в Румунії та Англії треба відповідно попрацювати викладами;

г) треба далі своєчасно виготовляти звіти й інформувати секретаріят Унії про всі відголоси української преси про працю Ліги Народів;

г) треба тако-ж при першій нагоді обов'язково зробити з'їзд.

Що-ж треба жадати від українського громадянства?

Передовсім більше активності й зрозуміння для заграничної політики та для значіння тих міжнародніх організацій, що виторують відповідню політичну опінію.

Тому звертаємося цим шляхом до українського громадянства з закликом позасновувати українські Товариства Прихильників Ліги Націй в наступних країнах:

а) в К а н а д і . В Канаді існує Ліга Прихильників Ліги Націй, якої патроном є губернатор Канади Lord Tweedsmuir. Почесними президентами є R. B. Benett і W. W. Mackenzie King, а президентом є Sir Robert Falconer. Адреса Канадійської Ліги наступна: League of Nations Society in Canada, 124, Wellington Street, Ottawa.

Апелюємо до пана генерала В. Сікевича, бувшого посла УНР в Угорщині, щоб перебрав на себе ініціативу організації цього Товариства. Звертаємо увагу, що в Канаді є два радники англійського короля — українці, а саме М. Стечишин і Я. Арсенич, яких становище збільшило б повагу організації. Думаємо, що ще й більше видних громадян зацікавилось б такою організацією в Канаді. Таке товариство Канадійсько - Українське мало б превеликий вплив на міродайну Бритийську Унію Прихильників Ліги Націй у Лондоні у всіх ділах, що відносяться до української справи.

б) в С п о л у ч е н и х Д е р ж а в а х А м е р и к и . На чолі американського товариства Прихильників Ліги Націй стоїть, як почесний президент, John H. Clarke, головою є Prof. James T. Shotwell, адреса: The League of Nations Association Inc. National Headquarters: 8, West Foytieth Street, New York City.

Апелюємо цим шляхом до колишнього міністра УНР в Ризі В. Кедровського, щоб перебрав на себе ініціативу організування Українського Товариства Прихильників Ліги Націй, використовуючи досвід колишніх членів українського дипломатичного корпусу: міністра Марголіна й радника д-ра В. Левицького, бо американський світ тако-ж має велике значіння в міжнародній опінії.

в) н а П і д к а р п а т с ь к і й Р у с і . Чехи віддавна є дуже чинними діячами в Унії Прихильників Ліги Націй. Її теперішній голова це шеф кабінету міністрів справ заграничних д-р. Ян Їна. Адреса її.: Groupement national tchéchoslovaque

pour la S. D. N. Praha II. Mikulandská 6. Цікаво, що до Чехословацької Федерації Прихильників Ліги Націй входить Товариство чехо-словацьке, німецьке, угорське, жидівське, ба навіть Товариство Університетської Молоді, — тільки українців із Підкарпатської Русі там бракує...

г) в Румунії. Президентом румунського товариства є колишній міністр справ заграничних Jean Mitilieu, віцепрезиденткою znana діячка пані Н. Vacaresco. І тут тако-ж входять до Румунської Ліги різні товариства: товариство угорське, румунських жінок і т. д., але українці не заступлені своїм товариством. Апелюємо до сенатора В. Залозецького виявити ініціативу в цій справі. Адреса Румунської Ліги: Association roumaine pour la Société des Nations, 36, Str. Gh. Cantacuzino, Bucarest.

г) в Польщі. З Українським Товариством у Польщі діються прикрі справи. Було воно, правда, зорганізоване й прийняте до Польської Федерації Прихильників Ліги Націй, ще рік тому подано було в списі товариств. Але вже в цьому році у звіті федерації подано товариство німецьке, університетської молоді, — а українського взагалі не згадано. Це прикра справа, яку конче треба впорядкувати, і Українська Парламентарна Репрезентація певно цю справу вже має на увазі.

Ось така організаційна розбудова давала б українцям можливість відповідними меморіялами та виступами боронити українську справу у всій ширині.

Не треба турбуватися про те, що з Канади чи з Америки трудно висилати делегатів на конгреси. Конгреси відбуваються здебільшого в початку червня. Майже щорічно приїжджають в той час з Канади, чи з Америки наші земляки на відвідини до Європи. Отже можна уповноважити тих земляків для участі в конгресах, а навіть і студентів канадійців чи американців-українців, що приїжджають на студії до Європи, або кінець-кінцем, можна надсилати уповноваження й Українському Товариству для Ліги Націй. Так що ці сумніви не повинні при організації грати жадної ролі.

Ми, Петлюрівці, — тверді реалісти. Не обіцюємо собі безпосередніх практичних результатів із праці на форумі Ліги Націй, бо знаємо, що тільки зброя вирішить українську справу. Але перед тим, як має литися кров, треба для чистого сумління використати всі можливості звільнення України від окупанта шляхом і засобами Ліги Націй.

Так, безпосередніх практичних результатів не сподіваємося, але посередні практичні результати із праці на цім форумі великі! Бо треба нам пам'ятати, — а історія Польщі, Чехії, Сербії, Болгарії, Греції це ясно показує, — що на визволення якогось народу складаються завжди два чинники. Перший — це суб'єктивна непохитна воля народу до визволення і власної державности; другий — це об'єктивний чинник. На цього складаються ті

прихильні міжнародні впливи великих потуг, що співвирішують долю народів поневолених.

Наше Товариство Прихильників Ліги Націй перевело вже дуже велику працю за останнє десятиліття в європейській публічній opinio, бо запізнало об'єктивні чинники з українською справою і приготувало їх до конечности розподілу Росії на національні держави.

Ось тому в посиленні цієї праці Українського Товариства Прихильників Ліги Націй все українське громадянство повинно прийти нам з допомогою в ім'я нашого загально-національного інтересу!

Що-до техніки організації цих товариств, то треба мати на увазі наступне: а) спочатку треба зажадати від окремих державних федерацій, що їх адреси ми подали, їх статут і взір статуту Прихильників Ліги Націй, б) закласти ініціативний комітет і листовно зголосити намір організації Українського Товариства Прихильників Ліги Націй з проханням, щоб воно було прийняте, як член до державної федерації Прихильників Ліги Націй Канади, чи Америки й т. д.

Якщо б державні центральні годилися тільки на утворення автономної української секції, то й на це треба годитися, під умовою, що секція дістане право висилати на конгреси своїх представників і що її внесення будуть представлявані просто Міжнародній Унії Прихильників Ліги Націй.

Р. Смаль-Стоцький

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТИ ПРЕЗИДЕНТА - ВИЗВОЛИТЕЛЯ Т. Г. МАСАРИКА В ПАРИЖІ

В Парижі, в неділю, 3 жовтня с. р., в Українській Православній Церкві, заходами Української Бібліотеки ім. С. Петлюри, одправлено було за спокій душі Президента-Визволителя Чехословаччини Томаша Гаріка Масарика, протектора Українського Університету в Празі, — урочисту панахиду. Служив настоятель Української Православної Парафії у Франції протоієрей І. Бриндзан.

На панахиді був присутній представник генерального консула Чехословацької республіки в Парижі п. Гавлік з дружиною, а тако-ж представники тутешньої чехословацької колонії -- пп. Шпонар, Нідера, Гамачек.

З українського боку: Рада Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в повному складі -- В. Прокопович, І. Косенко, проф. О. Шульгин, ген. О. Удовиченко, І. Рудичів. Союз Українських

Емігрантських Організацій у Франції представляв голова його п. М. Шумицький та генеральний секретарь п. П. Йосипишин; Товариство б. Вояків Армії УНР у Франції — генеральний секретарь його п. М. Ковальський; відділ опікування Української Місії у Франції — п. В. Лазаркевич; редакцію «Тризуба» — інж. С. Нечай. В церкві були численні громадяни нашої паризької колонії.

По закінченні панахиди голова Ради Бібліотеки од імени українців склав представникові генерального консула глибоке співчуття та засвідчив щирю подяку й пошану пам'яті національного героя Чехословаччини — великого слов'янина і великого приятеля української культури, що так багато зробив для неї.

Жалібна урочистість, під час якої з великим піднесенням співав хор під орудою п. Миколайчука, зробила глибоке враження на присутніх, що прийшли скласти свою пошану світлій пам'яті Президента-Визволителя Чехословаччини, протектора Українського Університету в Празі.

УКРАЇНСЬКИЙ МЕМОРАНДУМ У СПРАВІ ПЕРЕДБАЧЕНОГО В 1938 році ЗАКРИТТЯ ОФІСУ НАНСЕНА

Головна Еміграційна Рада, що об'єднує в собі організації українських емігрантів у Бельгії, Болгарії, Китаю, Люксембурзі, Франції, Польщі, Румунії, Туреччині, Чехословаччині і Югославії, подала 15 вересня с. р. такий меморандум до п. М. Гансона, голови Міжнародного Офісу Нансена для біженців у Женеві:

Пане Голово,

Ми вже кількаразово в імені численних українських організацій висловлювали нашу глибоку вдячність Лізі Націй за її діяльність на користь біженців, як рівно-ж і підкреслювали абсолютну необхідність продовження цієї діяльності по-за 1938 рік (див. мемуар до Пана Голови Ліги Націй з 18 квітня 1935 року, мемуар до Пана Голови XVI Асамблеї з 11 вересня 1935 року і лист до Пана Голови Офісу Нансена з 2 жовтня 1936 року).

З огляду на те, що питання міжнародньої допомоги емігрантам стоїть на порядку денному Асамблеї 1937 року, ми дозволяємо собі повторити ці наші побажання.

Велика маса «нансенівських» біженців глибоко схвилювана відомостями, що торкаються скасування Офісу Нансена з кінцем 1938 р. Справді, в цей час питання біженців не може вважатися розв'язаним. Протівно, воно за останній час зробилося значно поважнішим. Економічна світова криза, якої результатом є повсякчасне збільшення безробіття, спричинилася до жахливої нужди великої кількості біженців. Законодавство по охороні національної робочої сили, що його встановили де-які країни,

спричинилося до великої шкоди біженцям, бо біженці ніяк не можуть бути прирівняні до інших категорій чужинців; ці останні можуть повернутися до свого краю, тоді, як таке рішення для біженців було б недопустиме. Таким чином в цей час є велика кількість біженців безробітних, становище яких являється тим поважнішим, що вони не одержують ніякої допомоги з фондів безробіття держав, в яких вони перебувають. В деяких країнах знову юридичне становище біженців не є остаточно ustalеним, ще потягає за собою часті видалення людей, які не знають куди дітися, щоб знайти притулок. Ясно, що в сучасних умовах орган міжнародного захисту для них є першорядною необхідністю. І ми думаємо, що полишення такого органу мало б велике значіння і для урядів країн, де перебувають біженці. І дійсно. Маса емігрантів уявляє з себе елемент рухомий, що пересовується через кордони в пошуках праці і часто з причини нещастя доходить до розпучливих вчинків; вона мусить бути об'єктом об'єднаного догляду країн, що їй дають пристановище.

Трудно собі уявити таку координацію зусиль на користь біженців без співробітництва центрального органу, уповноваженого захищати біженців. Ми можемо лише повторити наше прохання, викладене в мемуарі з 11 вересня 1935 року до Пана Голови XVI Асамблеї Ліги Націй: «Ми маємо шану прохати високі збори, щоб діяльність Ліги Націй на користь біженців була продовжена по-за 1938 рік без обмеження її часу з огляду на те, що така діяльність мусить бути визначена єдиною її доцільністю і необхідністю. Ми прохаємо продовження чинності Офісу Нансена чи утворення на його місці постійного бюро в безпосереднім віданні Ліги Націй, як це було за часів існування «Високого Комісаріату для біженців».

Висловлюючи наші побажання, ми констатуємо з найбільшим вдволенням, Пане Голово, що вони цілком однозначні з висновками вашого останнього доповіді, в якому ви рекомендуєте продовження існування організації для захисту біженців. Ми користуємося отже цією нагодою, Пане Голово, щоб висловити в імені тисячків тисяч українських емігрантів нашу глибоку вдячність за вашу енергійну і віддану працю на користь біженців. У вашій особі маса нещасних біженців знайшла шляхетного і високого протектора, як рівно-ж і захисника її справедливої справи.

Кінчаючи, ми хотіли б ще раз представити наш погляд на майбутнє функціонування організації захисту біженців.

В наших попередніх листах і мемуарах ми висловили сумніви українських емігрантів відносно внутрішньої організації Офісу Нансена. З огляду на присутність представників біженців в органах Офісу (адміністративна рада, фінансова комісія, комітет директорів), ми вважали, що було б справедливим і корисним, щоб усі важливіші емігрантські угруповання були репрезентовані в повище названих органах. Зокрема ми прохали, щоб був покликаний засідати в Офісі Нансена, поруч з представниками росіян і вірменів, представник українських емігрантів.

Це припинило б деякі обвинувачення Офісу в односторонності, себ-то в фаворизуванні російських емігрантів на шкоду інших категорій біженців, зокрема українців. Коли б так: рішення справи було неможливим, ми тоді прохали б, щоб усі заінтересовані, себ-то емігранти, були включені з органів Офісу, який би з того моменту був керований виключно особами нейтральними. Це останнє рішення до того-ж є цілком відповідне резолюціям Ради Ліги Націй з 27 червня 1921 року. Асамблеї 1928 року і Міжурядової Комісії в травні 1929 року.

Як-що Офіс Нансена чи друга аналогічна інституція буде існувати після 1938 року, ми вважаємо, що її внутрішня організація мусить бути змінена. Як-що представники всіх важливих категорій біженців не можуть з тих чи інших причин бути допущені в Офіс, виключно в цьому випадку наша друга пропозиція, — виключення всіх заінтересованих і управління особами цілком нейтральними, — може бути з користю передбачена, і це тим більше, що невдоволення і сумніви що-до доцільності праці представників біженців, допущених в цей час до Офісу, були вислов-

лені не лише українськими емігрантами, але тако-ж численними групами самих російських біженців, як тако-ж представниками різних держав. Одначе, як-що захист біженців буде в майбутньому лежати на особах нейтральних, ми думаємо, що тісне співробітництво з представниками біженців буде необхідним з причин чисто інформаційних і адміністративних, бо-ж, розуміється, тільки біженці можуть дати найточніші відомості про своє становище. Але противно попередній практиці, це співробітництво мусіло б мати чисто дорадчий характер. З цією метою можна було б створити при організації, уповноваженій дбати про біженців, Дорадчий Комітет експертів, складений з представників усіх важливіших категорій біженців, себ-то не лише з представників російських і вірменських, але й з українських і можливо ще й інших.

Розуміється, зараз стоїть питання тільки про винесення принципового рішення, себ-то що Ліга Націй продовжує в майбутньому піклуватися біженцями. Але ми вважали корисним тако-ж виложити наш погляд і на майбутню організацію установи, яка буде уповноважена дбати про біженців, бо-ж запропоновані нами рішення справи могло розв'язати де-які упередження та застереження і дати задоволення не лише самим біженцям, але можливо тако-ж де-яким країнам, які їм дають гостинність. Таким чином було б полегшено прийняття принципової резолюції.

ЛЕГЕНДИ ПРО ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПУ В СВІТОВІЙ МУЗИЦІ *)

Легенду про Мазепу, яку ми знаходимо в «Історії Карла XII» Вольтера, поетично опрацювали лорд Байрон (1818) і Віктор Гюго (1828). Романтичність сюжету прийшла до смаку не тільки поетам. Багато малярів (Верне, Шасерьо, Булянже та інші) перенесли її на полотно, і таким чином спричинилися до великої популярності імені Мазепи.

1827 року, із смертю Бетховена на зміну безпрограмовому класицизмові в музиці прийшов програмний романтизм. І романтичну легенду про Мазепу використовували багато композиторів, як сюжет для своїх творів. Першою оперою на сюжет Мазепи була опера німецького композитора Маурера, виставлена в перший раз в Бамберзі 1837 р. Оперу італійського композитора Педроті на той-же сюжет було виставлено в Болоньї 1861 р.; польського композитора Мінгеймера — 1867 року у Варшаві; іспанського композитора Педреля — в Мадриді 1881 року. Цілком окремо, що-до змісту, стоїть опера-буф французького композитора Пурні, яку було виставлено в Парижі 1872 року. Головнім дієвій особі дано ім'я Мазепи, але ні від легенди, ні від історії — в цій опері нема нічого. Звичайна оперетка офенбахівського жанру, з переодяганнями Мазепи нотаріальним клерком, із фантастичними прізвиськами дієвих осіб (гетьман Кропудусков, гетьманський лейтенант Пацюлька і т. и.).

---

*) Зміст доповіді, яку зачитав п. Ю. Пономаренко 11 вересня с. р. в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі з приводу вистави в Бібліотеці на пошану пам'яті Гетьмана Ів. Мазепи.

Поему «Полтава» російського поета Пушкіна, де, як відомо, легенди з конем нема, а є інша любовна пригода Мазепи — любов його до Мотрі, дочки Кочубея, — використали для лібрето своїх опер три російські композитори. Оперу «Мазепа» композитора Вітенгофа було виставлено без успіху 1859 року в Петербурзі. Де було виставлено оперу П. Сокальського — невідомо. Із усіх опер на сюжет Мазепи тільки одна затрималася в оперовому репертуарі; це опера Чайковського, яку майже одночасно виставлялося в Петербурзі і в Москві 1884 року. Оперу цю з музичного погляду зроблено добре, але на протязі всієї опери тільки два рази ми чуємо українську мелодію (гопак і пісня п'яного козака).

Чайковський майже що-року приїздив на Київщину до своєї сестри, і українську пісню знав добре, але він належав до тих кол російської інтелігенції, для яких ні України, ні її історії не існувало. Головна дієва особа, «сепаратист» Мазепа, живе й чинить на Україні, а як ще й музиці надати українського характеру, то з погляду сепаратизму була-б це річ, з його погляду, цілком небезпечною.

Французька композиторша Грандваль, оперу якої було виставлено в Бордо 1892 р., для лібрето використала поеми Гюго, Байрона і Пушкіна, але головним чинном власну фантазію. Кочубея у неї карають на горло, ніякого Полтавського бою нема, а козаки самі скидають Мазепу з гетьманування за зраду московському цареві.

Останньою оперою на сюжет Мазепи є опера французького композитора Неріні, яку було виставлено в Бордо 1925 року. Крім імени Мазепи, вся решта персонажів — під фантазій лібретистів. Яко курйоз подаю прізвища дієвих осіб: Мазепа — польський шляхтич, граф Мірвинський, Тереза — його жінка, Міка — молода дівчина-козачка, Іванович і Петров — козацькі офіцери. Лібрето опери зроблено на підставі поеми В. Гюго.

Треба згадати при цьому і одну ненаписану оперу. Селецький, бувший київський губерніяльний «предводитель дворянства», сам добрий музикант і композитор, персонально знайомий з композиторами Лістом, Мендельсоном і Мейербергом, у своїх споминах пише про його зустріч з Т. Шевченком у князя Рєпніна. За пропозицією кн. В.М. Рєпніної Селецький хотів написати оперу «Мазепа», лібрето до якої мав писати Шевченко. Справа ця не пішла тому, що Шевченко уявляв собі Мазепу поборником незалежності і не хотів писати лібрето на «общедоступномъ языкѣ», на чому настоював Селецький.

Крім опер, є й кілька інструментальних композицій на сюжет легенди про Мазепу. Найцікавіші з них — це симфонічна поема Ліста і його етюд для фортеп'яно. Все це писалось чужинецькими композиторами, яких Мазепа історичний не цікавив. Всім їм прийшлася до смаку романтична легенда і можливість на тлі цієї легенди дати льот власній фанта-

зії. Характерної української музики у всіх цих творах ми не знайдемо, але українці мусять бути горді, що ні на один сюжет, ні історичний, ні легендарний, не було написано стільки музичних творів, скільки написано на сюжет легенди про Мазепу — борця за вільну, незалежну Україну.

Відвідувач

З МІЖНАРОДНЬОГО ЖИТТЯ

— Сучасне становище.

Чотири малюнки-образи миготять цілий час останній перед світовою опінією. Два з них такі, що вже немов стабілізувалися, це — війна в Іспанії та друга війна на Далекому Сході. Другі два часові, що, як рефлектори, видають своє світло серед європейської мли; це — побачення Мусоліні з Гітлером та засідання Ліги Націй в Женеві. Є ще й п'ятий образок, що, немов би болотяний зрадливий вогник, блимне там і там, і згасне, знову блимне, і знову згасне, дбаючи звести з пуття того, хто на нього задивиться. Це — совітська дипломатія, що її шляхи завжди здогадуваними були, але тепер стали впросто несподіваними.

В Іспанії — без змін. Війна точиться своїм методичним шляхом, і змінюються потрохи лише кордони між ворожими сторонами, бо армії ген. Франка повільно та непереривно цілий час поступають на всіх фронтах наперед, відкидаючи противника свого і опановуючи його територію. Автім військові спеціалісти очікують в недовзі в Іспанії видатніших подій, бо, очистивши зрештою від ворога північні береги Атлантики, ген. Франко має ніби кинути значні сили на одно з головних міст противника, а саме, на Мадрид, Валенсію чи на Барселону, і тим поставити перемогову точку на цілій боротьбі. Але того ще треба чекати, хоч воно й здається цілком імовірним і природним оборотом в бігу іспанських подій.

Так само неначе без зміни становище й на Далекому Сході. Кинувши великі сили на азійський суходол, японці на всіх фронтах перемагають, повільніше біля Шанхаю й швидше в Північному Китаю, не жалуючи стрілів, ні людей, і своїх, а особливо чужих, китайських. Скрізь ідуть вони планово й методично, досягаючи цілей своїх. Яких — точно не знаємо. Японці справді свої ведуть приховано й у великій, у справжній таємниці, — не так, як то робить європейська дипломатія. Картина така, що її мзбуть такт можна зрівнювати з тим, що було вже на Далекому Сході р. 1932. Тоді цілий світ думав, що головною метою японців був Шанхай і всі дивувалися, чому вони так мляво билися за нього. А вийшло, що Шанхай був другорядним театром подій, а головним були простори Манджурії, які не звертали тоді ширшої уваги, бо про те здогадувалися чи добре знали лише дипломатичні канцелярії, які з різних причин виявляли свого знання не хотіли. Щось подібного переходить там і зараз. Ставлення Англії до японсько-китайських подій неначе-то говорить про те, що й зараз той самий Шанхай, може хіба з додатком Нанкіна, а з часом і Кантону — являється другорядним театром подій, а що головніші з них переходять на півчів від Ян-Тсз-Кіангу. Але випадає так, що й в Північній Китаї не є для японців самоціль, а буде лише вступом до тої дальшої їх цілі, яку, в відміню від бліжчих, відома нині всім, та яка зводиться до того, що вті вступити в час одвічний геть совітську імперію з берегів Тихого Океану на захід, до Байкалу, як не далі. Чи близька в часі та далека ціль, — того не знали, бо не знати, остаточно тих ближчих цілей, що їх досягнен-

ня зараз переводиться. Де-що в поведінці совітської дипломатії начеб-то говорить за те, що принаймні їм та японська далека ціль здається вже наближеною до сучасности.

Зустріч Мусоліні з Гітлером. Її пишній кількиденний перебіг відомий читачам із щоденних газет. Значіння її політична оцінка різню, в залежності від табору, ворожого чи сприятливого. Але всі, однак, сходяться на тому, що та зустріч ще раз і перед цілим світом вказала, що вісь Рим-Берлін стала надзвичайно важливим чинником світових міжнародних взаємин на сьогодні, на завтра, а може й на дуже довгий час. І можна ствердити, що зараз жадна констеляція, жадна концентрація інших сил не буде і не зможе нічого вчинити чи то проти тої вісі, чи то навіть обминувши її. Цей факт став такий ясний для всіх, що вже й тепер помітно, як скрізь та всюди зачинають, і то найсильніші, переглядати попередні позиції свої. Що-правда, говорити про той перегляд поки що рано, бо він ще до кінця не означився, але факт цей — важливий, як симптом. Виявились при зустрічі і вказівки на те, в якому напрямі має течитися рух тої могутньої Рим-Берлін вісі. Це — схід Європи, схід більшої півкілької. У промовах Гітлер і Мусоліні немов би обмінялися ролями. Давніше в урочистих заявах про совіти та про большевиків говорив лише Гітлер, говорив, як проповідник хрестового проти них походу. Тепер він мовчав, а замість нього говорив Мусоліні. Він сказав:

«Спільність герmano-італійської думки виявляється в боротьбі проти большевизма, цієї модерної форми найтемнішої візантійської тиранії, проти цієї нечуваної експлоатації довірливості темних мас, проти цього уряду, заснованого на голоді, на крові, на рабстві...

«...Проти цієї форми людського занепаду, що живе брехнею, фашизм боровся словом і збрєю. Бо-ж коли слова не вистачає, коли загрозливі обставини того вимагають, слід взятися і до зброї. Ми зробили те в Іспанії».

Що в цей час робилося у Женеві? Ліга Націй там — танцювала. Так, танцювала, зовсім як в тому вшлавленому фільмі про Віденський конгрес. де показано, як члени конгресу бавилися танцями в той час, що Наполеон з Ельби повертався до Франції. У новій салі будинку Ліги на запрошення часового її голови Ага-Хана, князя з Індії, та його кралі-дружини, недавньої скромної продавачки тісточок і солодощів десь на півдні Франції, зійшлося дві з половиною тисячі людей, бавилися вином та співами, а потім танцювали до четвертої години ранку. Прийшли туди всі лігійні люди, не з'явилися лише іспанці з Валенсії, ні з Бургосу, не танцювали лише китайці, бо цих людям зараз таки справді не до танцю. А решта танцювала, особливо, кажуть, розтанцюювався тов. Літвінов, що ніби-то дуже гарно вправився в танцях за веселого життя у Москві під час розстрілу Тухачевського та інших. Зрештою, однак, поголоски про нього, може, й вигадка, бо, властиво, йому тако-ж зараз ніби не до танцю. Треба все-ж визнати, що в Женеві не лише танцювали, а й говорили і респективні фірми. Одна з тих резолюцій торкається японських бомбардувань у Нанкіні, друга — іспанського уряду Валенсії та ген. Франка. Перша з них фірмблена й догана японцям за бомбардування прийнята. Але як? Як повідомляють у пресі, англійського представника біля годни фірми, що він погодився на вписання до неї слова «Японія», бо він гдється гіше на догану, але без вказівки, кому ця догана належить. Мабуть тому так лапідарно й одновили японці на ту резолюцію, вказавши: «Бсмбї дунати будемо й далі, бо це нам потрібно». Друга резолюція, проведена фірми комісією з симпатіями до уряду Валенсії, дійшла до загальних зборів Ліги, але ними не була прийнята, бо чотирнадцять держав одмовилися голосувати за неї, хоч і як клопоталися за неї представники деяких великих і менших держав, а особливо тов. Літвінов од СССР. Більше якихось

поважніших справ у Ліги Націй вже немає, мабуть такі більше й танцювати вона не буде, бо ті танці зробили скрізь досить прикре враження.

Що сказати про совітські болотяні вогники? Вони блимають скрізь. У Женеві тов. Дітвінов із патосом говорив, що лише ССРСР може забезпечити в Європі мир, справедливий, моральний, заснований на принципах Ліги Націй. Так і говорив, а його слухали й мовчали. А другий пан, тов. Шгейн, там-же вимагав од Офіса Нансена, аби було припинено яку будь охорону і допомогу всім біженцям з ССРСР. Те-ж слухали й мовчали. У Німеччині блимає тов. Богомолов, то загрожуєчи японцям, що в час бомбардування він там зостанеться, то одлітаючи на аероплані до Москви. А японці кажуть: — Сиди чи літай, як хочеш.— В Парижі, щоб не згадувати чогось иншого, якісь товариші крадуть генералів російських, а комуністична преса говорить, що це їх вкрав... ген. Франко. У Берліні блимає очима тов. Юренев, слухаючи промову Мусоліні, і мовчить. У Кремлі блимає тов. Сталін і тільки там оті блимання перетворюються поки-що в трагедію і в кров.

Як довго все те ще триватиме, — хто знає...

Observer

О Д РЕДАКЦІІ

З огляду на те, що останнім часом **трапляється** не раз, що листи і дописи до «Тризуба» не доходять до нього, **Редакція** просить дописувачів і кореспондентів **усе важніше висилати листами рекомендованими**

На пошану Гетьмана Ів. МАЗЕПИ

Цього року минає 250 літ, як Іван Мазепа обняв гетьманську булаву (25 липня ст. ст. 1687 року). З цієї нагоди Українська Бібліотека імені Симона Петлюри в Парижі (41, rue de La Tour d'Auvergne) влаштувала

ВИСТАВУ ПРИСВЯЧЕНУ ПАМ'ЯТІ І. МАЗЕПИ

Значна частина вистави торкається союзу Мазепи з Карлом XII. На виставі зібрано колекцію світлин портретів гетьмана, література про нього українською і чужими мовами, гравюри й картини різних малярів, музичні твори й т. и.

Вистава триватиме до жовтня місяця с. р. Для відвідин вистави Бібліотека відкрита щодня, крім понеділка, від 2-ої до 8 год. веч. Організація вистави допомогли українські наукові інституції та окремі особи. Підчас вистави буде кілька відчитів.

Упорядчик вистави — артист-маляр Л. Перфецький.

ХРОНІКА

З ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

У Франції

З життя Укр. Бібліотеки імені С. Петлюри в Парижі

— Лекція д-ра Ю. Липи. В понеділок, 4 жовтня с. р., відбулася в Бібліотеці лекція доктора Юрія Липи на тему «Микола Гоголь». На жаль, лектор, що поїхав був на кілька днів до Лондону, не встиг повернутися на той вечір до Парижу, як то було умовлено, і виклад прочитано було в його відсутності.

Перед початком лекції голова Ради Бібліотеки, зазначивши, що ім'я доктора Юрія Липи, молодого, але вже відомого письменника, поета, романиста, публіциста, не потребує рекомендації, сказав, що годиться тут теплим словом згадати ім'я другого доктора Липи — Івана, батька лектора. Всі, хто знав покійного, заслуженого з часів дореволюційних українського діяча, письменника, борця за визволення, мужа державного і міністра, з глибокою симпатією і пошаною ставляться до його світлої пам'яті. Покійний видатний громадянин і патріот, що знайшов собі вічний одпочинок у рідній Галицькій землі, може спокійно спочивати: син його з відданістю, енергією і талантом продовжує діло життя його — служення Україні.

Багатий на зміст, блискучий формою, оригінальний думками доклад молодого письменника викликав живе зацікавлення у чисельних присутніх, що вислухали його з неослабною увагою.

На закінчення, іменем зібраних, склав голова Ради Бібліотеки відсутньому, на жаль, авторові щирі побажання дальшого успіху в його діяльності.

— Початок шкільно-го року в Українській Школі в Парижі. В четвер, 7 жовтня с. р., розпочався шкільний рік в Українській Школі в Парижі. Перед початком науки прот. І. Бриндзан одправив молебні і виголосив до дітей відповідне слово.

На молебні був присутнім Батьківський Комітет школи та деякі батьки школярів.

Бібліографія

— Colonel de Sougamy. «La dislocation de l'U. R. S. S. et les problèmes du Caucase». Bruxelles. 1937. 32 стор.

Брошура аналізує політичне становище СССР і невдачі поневолених Москово народів у їх боротьбі за визволення, та дає критику визвольної боротьби цих народів.

Брошуру написано жваво і дає вона багато чужинцям для зрозуміння питання національностей в СССР, головним чином на Кавказі.

В суботу, 16 жовтня с. р., о год. 9 веч., в помешканні Союзу УЕО та Т-ва 6. Вояків Армії УНР у Франції—248, rue St. Jacques, Paris 5, має відбутися

доповідь п. Ю. ПОНОМАРЕНКА на тему:

УКРАЇНСЬКА НАРОДНЯ ПІСНЯ

Гене́за народньої пісні. Класифікація української народньої пісні.

Вступ вільний.

На покриття видатків — 2 фр.

Т р и з у б

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований р.1925 Симоном Петлюрою, виходить в 1937 році по-старому і за участі тих самих співробітників.

Запрошено тако-ж до співучасті нові видатні літературні сили.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1937 РІК

У Франції на рік — 80 фр., на півроку — 40 фр., на три місяці -- 20 фр.
на один місяць — 10 фр.

	1 рік	½ року	3 місяці	1 міс.	Окр. чис.
ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА	100 к. ч.	50 к. ч.	25 к. ч.	13 к. ч.	3,5 к. ч.
ПОЛЬЩА	22 зол.	11 зол.	5,5 зол.	3 зол.	0,75 зол.
РУМУНІЯ	550 лейв	300 лейв	150 лейв	50 лейв	25 лейв
НІМЕЧЧИНА	13 мар.	6,5 мар.	3,5 мар.	2,5 мар.	0,75 мар.
СПОЛ. ШТАТИ П. А.	3,5 дол.	2 дол.	1,5 дол.	0,75 дол.	0,15 дол.
КАНАДА	3,5 дол.	2 дол.	1,5 дол.	0,75 дол.	0,15 дол.
БЕЛЬГІЯ	25 бельг.	13 бельг.	7 бельг.	2,25 бельг.	0,75 б.
БОЛГАРІЯ	250 лев	150 лев	60 лев	25 лев	6,50 лев
ЮГОСЛАВІЯ	140 дин.	70 дин.	35 дин.	12 дин.	3 дин.

У Парижі набувати в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris 6

В СПРАВАХ УКРАЇНСЬКОЇ МІСЦІ У ФРАНЦІЇ І ВІДЦІЛУ ОШКУВАННЯ ЕМІГРАЦІЄЮ ПРИ ШІІ

п. І. Косенко приймає в помешканні Місії (24, rue de la Glacière, Paris 13)
щодня од год. 10 до 12, крім неділь і понеділків.

Т - во б. Вояків Армії УНР у Франції
випливає в неділю, 10 жовтня с. р., традиційне українське військове

С В Я Т О П О К Р О В И

По службі Божій в Українській Православній Церкві в Парижі відслуже-
но буде о год. 12-ій урочистий молебен.

Після церкви відбудеться товариський обід членів Т-ва, а о год. 16 - ій,
в помешканні Т-ва, — 248, rue St.-Jacques, — відбудуться урочисті збори
членів Т-ва з родинами та їх гостями. Під час офіційної частини зібрання
відбудеться церемонія передачі Хрестів Симона Петлюри тим воякам, що
отримали на нього право.

Закінчаться сходити забавою. Буде влаштовано буфет.

Редакція і адміністрація : 41, rue de La Tour d'Auvergne, Paris 9
Для переказів у Франції : «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагує — Комітет

Адміністратор : Іл. Косенко.

Le Gérant : M-me Perdrizet